Betlémy jako tradiční symbol českých Vánoc

Odkud přišly betlémy?

Vůbec první betlém se objevil **počátkem 13. století v Itálii a jeho autorem nebyl nikdo jiný než František z Assisi**. Prý chtěl prožít vánoční noc jako při narození Ježíška, a tak postavil v jeskyni nedaleko městečka Greccio jesličky, ve kterých sloužil mši. Podle pověsti se poté přítomným zjevilo jezulátko.

Do Čech se betlémy dostaly o tři století později zřejmě díky jezuitskému řádu a staly se symboly Vánoc ještě dříve než stromečky. Jezuité jesličky používali jako jeden z prostředků rekatolizace. Vůbec první betlém představili veřejnosti v pražském kostele Sv. Klimenta u Karlova mostu v roce 1560. Jeho původní podobu bohužel neznáme, ale díky němu se rozšiřovaly jesličky do dalších a dalších kostelů.

Do domácností je zavedl až císař Josef II., který je svou reformou vykázal z chrámů. Prostý lid si však své jesličky nechtěl nechat vzít, a tak se staly součástí výzdoby vánočních interiérů jak ve městech, tak na vesnicích.

Betlémy v Čechách

Čeští betlemáři si jesličky upravili dle svého a přizpůsobili je svému prostředí. Smísili tedy českou krajinu s představami o exotice, národní zvyky, lidové kroje i orientální oděvy. Tradičním zpracováním se stala scenérie svaté rodiny, tří králů, darovníků a pastýřů s ovečkami. V různých krajích k nim potom přibyli rybáři, kupci, horníci, hudebníci nebo prostí venkované. Lidové betlémy se až do 19. století neprodávaly, ale dědily se z generace na generaci. Také šlechta považovala modely betlémské scény

za nejvznešenější dar, kterým mohli být obdarování.

V některých oblastech České republiky si **betlemářství udrželo svou neotřesitelnou pozici i v jednadvacátém století**. Bohatou historií betlemářství se chlubí např. Třebíč nebo Třešť na Vysočině. Ve zpracování vede jednoznačně dřevo. Kromě toho však můžete narazit **i na betlémy skleněné, papírové, z pálené hlíny, perníku nebo živé**. Poslední ze jmenovaných se poprvé v Čechách objevil v roce 1992 na Ovocném trhu v Praze. Od té doby se stal téměř tradiční součástí vánočních trhů v celé české vlasti.

Mezi nejznámější české betlémy bezesporu patří tzv. Probošův betlém vystavený v muzeu českých a slovenských betlémů **v Třebechovicích pod Orebem**. Návštěvníky okouzluje už více než 40 let – od doby, kdy se stal lahůdkou československé expozice na Světové výstavě v Montrealu. Kromě toho se čeští betlemáři chlubí ještě jedním „nej“. Na svém kontě totiž mají **největší mechanický betlém na světě – Krýzovy jesličky z přelomu 19. a 20. století**. Tvoří je na stovky postaviček, z nichž je 152 pohyblivých. Najdete ho **v Jindřichohradeckém muzeu**. Pokud stále nemáte dost tipů na výlet, vyzkoušejte Muzeum betlémů v Karlštejně. Kromě sbírky perníkových jesliček budete uchváceni karlštejnským betlémem s figurkami českých králů.

V současné době **největší sbírku papírových betlémů v České republice najdete v Zábrtí u Husince**. Tato vesnička ležící 8 km od Prachatic nabízí více než 500 betlémů z celého světa, mj. z Pákistánu nebo Řecka. Největší exponát měří 3,70 metrů, jeho nejmenší kolega se schová do krabičky od sirek. Muzeum můžete navštívit 7 dní v týdnu a vstup je zdarma.

Symbolika aneb Co co znamená?

Zajímavostí pro vás možná bude, že **darovníci přináší vlastní výrobky skrývající v sobě jistou symboliku:**

- **ošatka** vajec = **zrod nového života**
- **koš jablek** = jablko **ze stromu poznání**
- **chléb = tělo Kristovo**
- **pastýř** nesoucí beránka je spasitelem = přichází **beránek Boží, který snímá hříchy světa**
- **ryba** = starý **symbol Krista**.